

Олав Берстад,
Посол Королівства Норвегія в Україні

РОЛЬ НОРВЕГІЇ У СВІТОВОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ*

У статті показано роль Норвегії у світовому політичному та економічному просторі; проаналізовано сучасні особливості відносин Норвегії з ЄС, НАТО, Росією; окреслено перспективи розвитку норвезько-українських стосунків.

Ключові слова: Норвегія, Європейський Союз, НАТО, норвезько-українські відносини.

Олав Берстад (Норвегія)

РОЛЬ НОРВЕГИИ В МИРОВОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ И ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье показана роль Норвегии в мировом политическом и экономическом пространстве; проанализированы современные особенности отношений Норвегии с ЕС, НАТО, Россией; очерчены перспективы развития норвежско-украинских отношений.

Ключевые слова: Норвегия, Европейский Союз, НАТО, норвежско-украинские отношения.

Olav Berstad (Norway)

ROLE OF NORWAY IN WORLD POLITICAL AND ECONOMIC SPACE

In the article the role of Norway in world political and economic space is shown; the current features of the relations of Norway with EU, NATO and Russia are analyzed; the prospects of development of Norwegian-Ukrainian relations are outlined.

Key words: Norway, European Union, NATO, Norwegian-Ukrainian relations.

Постановка проблеми. Норвегія – невеличка за чисельністю населення північна країна, яка, за рейтингом ООН, визнана найкращою для проживання й мешканці якої мають один із найвищих рівнів життя у світі. Норвежці вирішили не вступати до Європейського Союзу, але задоволені членством у Північноатлантичному альянсі. Хоч Норвегії сьогодні нічого не загрожує, будучи членом НАТО, вона відчуває себе частиною світу західних демократій. Наша країна вітає курс України, спрямований на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Мета статті – показати роль Норвегії у світовому політичному та економічному просторі, проаналізувати особливості відносин Норвегії з Європейським Союзом, НАТО, РФ на сучасному етапі, окреслити перспективи норвезько-українських стосунків.

Відносини Норвегія – ЄС, Норвегія – НАТО та Норвегія – Росія

Норвегія – це європейська й одночасно атлантична держава, яка глибоко інтегрована в усі світові економічні та політичні процеси. Наша країна пройшла етапи створення, становлення і розвитку разом із міжнародними організаціями. Сьогодні вона є членом Європейської Асоціації вільної торгівлі, а також СОТ, МБРР, МВФ, МФКК, НАТО, ОБСЄ, ООН, РЕ та інших. Принагідно зазначу, що Україні на нинішньому етапі важко інтегруватися в міждержавні системи, які вже сформовані.

* Стаття підготовлена на основі виступу пана Олава Берстада під час науково-практичного семінару «Можливості та інструменти просування ідеї євроатлантичної інтеграції в Україні», організованого Інститутом трансформації суспільства за сприяння Посольства Королівства Норвегія в Україні (Черкаси, 18 грудня 2009 р.).

Норвегія не є членом Європейського Союзу, але входить до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) від самого початку створення цієї військово-політичної міжнародної організації. У нас були проведені загальнодержавні референдуми у 1972 і 1994 роках щодо вступу в ЄС, але більшість населення проголосувала проти входження до Євросоюзу. Натомість я голосував за вступ нашої країни до ЄС, бо не розумію аргументів проти такого членства: чому норвежці, які високо оцінюють глобальні інтеграційні процеси, не повинні бути там, де приймаються всі важливі економічні рішення більшості країн Європи. Думаю, що йдеться не тільки про питання відсутності деякої інформації, – пояснення цього має бути знайдено в нашій історії, нашому розумінні демократії та зокрема у розбіжностях із ЄС з основних питань, що стосуються управління рибним господарством й аграрним сектором.

Нині питання про членство Норвегії в Євросоюзі не стоїть у нас на порядку денному. Однак попри це ми повною мірою інтегровані в економічний та соціальний простір Європейського Союзу. Норвегія (разом із Ісландією і Ліхтенштейном) та всіма країнами – членами ЄС створила «європейський економічний простір». Наша країна є активним учасником внутрішнього ринку із країнами Євросоюзу. В економічній сфері ми не інтегруємося в межах ЄС лише в дві основні галузі: в політику ЄС з питань рибальства та сільського господарства.

У Норвегії дуже поширена думка про суттєве сприяння співробітництву між ЄС і Норвегією, але не членство. (Тут існує деяка схожість із ситуацією, яка виникла в Україні на шляху до членства в Північноатлантичному альянсі.) Навіть якщо ми не маємо на меті членство в Євросоюзі для Норвегії, ми підтримуємо процес розширення ЄС загалом як важливий фактор миру, соціального й економічного зростання в Європі. Я вважаю, що вступ

ряду східноєвропейських країн до ЄС і НАТО – це велика справа у створенні нової Європи без кордонів. Тим самим ми отримали якісно нові відносини, нові ринки купівлі та продажу товарів і послуг.

Чому Норвегія почала процес вступу в НАТО в 1949 році? Це було пов'язано із досвідом взаємовідносин держав після Другої світової війни і сусідством із Радянським Союзом. У ті часи в СРСР (на Кольському півострові) був розміщений потужний стратегічний ядерний арсенал. Наша зовнішня політика завжди була спрямована на зменшення напруження між Сходом і Заходом. І великою мірою це нам вдалося, особливо завдяки політиці невеликої військової активності біля кордонів із Радянським Союзом на далекій півночі. Загалом, у період «холодної війни» ми утримували велику порівняно із чисельністю населення армію – більш ніж 300 тис. військових у мобілізованих військових силах. Друга світова війсна та п'ять років окупації Німеччиною навчили нас бути пильними і співпрацювати з іншими з питань безпеки. Після Другої світової війни, у 50–60-ті рр. ми добре співпрацювали з англійцями й американцями у відновленні норвезької армії, її авіації та флоту.

Після розпаду Радянського Союзу наше уявлення про загрози безпеці – як міжнародній, так і національній – кардинально змінилося. Особливо конфлікт на Балканах став великою несподіванкою. Нам здавалося, що ми знали Югославію доволі добре і що вона була набагато стабільнішою й монолітнішою державою, ніж насправді виявилось. Норвежці зрозуміли, що югославці, які були ув'язнені в нацистських концтаборах у Норвегії, – це фактично серби. І після війни ми підтримували контакт із ними значно тісніший, ніж із СРСР. Із радянськими військовополоненими, які також утримувалися в німецьких концтаборах у Норвегії, ми втратили зв'язок через «залізну завісу», що існувала тоді. Але щодо сербів Норвегія мала глибоке розуміння того, що ми товариші в Європі, і що в нас єдина доля у часи війни. Розпад Югославії на окремі незалежні країни, війна на Балканах та сербський жорсткий націоналізм становили велику загрозу для стабільності в усій Європі. Тому ми свідомо були учасниками рішення щодо дій НАТО в Югославії, аби уникнути ще більшої катастрофи. Все те, що трапилося у 1999 році, є результатом дуже складних політичних процесів, консультацій та рішень.

Починаючи з 1950-х років, Норвегія брала активну участь у миротворчих і стабілізаційних операціях, особливо операціях ООН. Сьогодні наша країна присутня в Афганістані з достатньо великим контингентом – навіть більшим, ніж на Балканах. Ми тісно співпрацюємо з цих питань із нашими північними сусідами, хоч маємо при цьому різні підходи до питань безпеки. Ані Швеція, ані Фінляндія не входять до НАТО. Але як члени ЄС вони більше не вважають себе нейтральними в абсолютному значенні суті цього статусу й чудово співпрацюють із Альянсом та його членами. Швеція, до речі, є головним постачальником зброї до Норвегії. Необхідно відзначити, що шведська і норвезька промисловість значною мірою інтегровані. Цікавим є також факт, що фіни у 1992 році вирішили придбати американські винищувачі, а до цього завжди мали радянські винищувачі. Це був ключовий для них момент. У 2009 році Фінляндія вибрала норвезьку ракетно-зенітну систему. Таким чином, ми будемо тісно співпрацювати із фінами у військово-технологічній сфері.

На сучасному етапі військово-промисловий комплекс Норвегії являє собою високоспеціалізовану галузь, у рамках якої розвиваються електроніка, ракетобудування, радарні системи. Сучасна армія – це не масове явище, а високопрофесійні люди. У Норвегії залишається розуміння призову і військової служби як своєрідного принципу захисту державних інтересів. Норвезька армія є маленькою, але мобільною та професійною.

Слід зазначити, що наші безпосередні сусіди – Швеція і Фінляндія – відіграють свою роль у стабілізації відносин на Європейському континенті. Наразі ці країни не входять до НАТО, однак навіть у такому випадку вони не є нейтральними. ЄС – це не військовий союз, але політична солідарність його членів дозволяє почуватися вільно. Однозначно – нейтралітет у Європі нині позбавлений будь-якого сенсу. До того ж і НАТО має сьогодні інші цілі, ніж ті, що висувалися під час створення Альянсу, тому що вже не існує Радянського Союзу, а з країнами, які в нього входили, ми налагодили нормальні, цивілізовані, партнерські відносини.

Нині триває розробка нової Стратегії НАТО. Звичайно, це дуже важлива справа для нинішніх та майбутніх членів Альянсу. Процес відкритості обговорення цього документа є винятковим і безпрецедентним. НАТО зокрема радіє й дискусіям, які точаться в Росії та Україні з цього приводу. Обидві країни, безумовно, мають власні погляди на виклики і загрози сучасному світу у XXI столітті, а також на механізми їх подолання. Я думаю, що необхідно взяти до уваги всі конструктивні пропозиції щодо формування Стратегії НАТО, які надходять із різних країн. У результаті ми матимемо унікальну можливість отримати якісно новий зміст цього документа.

Особливо важливим для Норвегії є сусідство з Росією. Адже Російська Федерація – це не тільки партнер та величезна країна, а й наш безпосередній сусід. Пріоритети зовнішньої політики не тільки Норвегії, а й усіх країн НАТО спрямовані на дружній діалог із Росією. І ми впевнені, що це двосторонній рух – як з нашого боку, так і з боку Російської Федерації. Норвегія має спільний кордон із Росією, а тому ми активно співпрацюємо також із питань транскордонного економічного, соціального і культурного співробітництва. Відверто кажучи, Норвегія та Росія мають достатньо унікальні історичні відносини. Ми ніколи не воювали між собою, а загальні виклики з питань клімату й охорони навколишнього середовища на Півночі стимулювали тісне та різностороннє співробітництво з часів Радянського Союзу.

Місце Норвегії у світовій економіці

Сьогодні Норвегію розглядають у світі вже не просто як країну, де розвинутий туризм, риболовство, гідроенергетика і металургія, а як крупного постачальника нафти та газу. Відкриття родовищ нафти і газу в Норвегії дозволило їй перетворитися з однієї із найбідніших країн Європи, якою вона була в 50-х роках минулого століття, на одну з найбагатших та найменш корумпованих у світі. У 2009 році наш експорт газу до Європи становив 100 млрд. куб. м (це приблизно так само, як і транзит Україною газу з Росії в рік), і за цим показником Норвегія була другою у світі. Водночас за обсягами постачання нафти ми займаємо п'яту позицію у світі. Нині у цій сфері спостерігаються такі тенденції: наше виробництво нафти падає, але

видобуток газу зростає. Власне, так і планувалося, адже передбачається, що Норвегія буде енергетичною країною ще деякий час. У цьому аспекті важливим моментом є належним чином працююча газотранспортна система, що забезпечує доступ до газонасних джерел, видобуток газу, ринкові відносини з іншими європейськими партнерами.

Норвегія створила на основі грошових надходжень від нафти великий «Пенсійний фонд», який становить \$450 млрд. Для країни із населенням менш ніж 5 млн. людей – це велике багатство. Норвегія – крупний експортер капіталу та інвестор в Європі й світі, і наразі вже у 7 тис. компаній на глобальному рівні є частка норвезьких інвестицій. Усе це свідчить про те, що індустрія та економіка Норвегії функціонують добре.

Географія у нашій країні є досить складною для об'ясування життя. Важливе питання – унікальність сильної урбанізації. Вирішенню цього питання значною мірою допомагає Інтернет. Він став важливою складовою для розвитку і підтримки робочих місць у регіонах країни.

Перспективи розвитку норвезько-українських стосунків

Норвегія не є безпосереднім сусідом України. Але ми ніколи не забудемо той факт, що багато українців у складі радянської армії звільнювали Норвегію від нацистів. Норвежці завжди цінили історичну взаємодію древнього Києва із вікінгами. Вже тоді це була розгалужена система торгівлі не тільки продукцією сільського господарства і тваринництва, а й іншими життєво необхідними товарами. Двосторонні міжнародні обміни досягали значних обсягів.

На часі – подальша активізація двостороннього торговельно-економічного співробітництва. Перспективною є співпраця в галузях енергетики та енергозберігаючих технологій, суднобудування, а також залучення в Україну передових норвезьких технологій в освоєнні потенційно багатих українських родовищ нафти і газу (зокрема, на шельфі Чорного моря).

У 2009 році за обсягами прямих інвестицій в Україну серед 124 країн світу Норвегія посідає 31 місце. Утім, ця

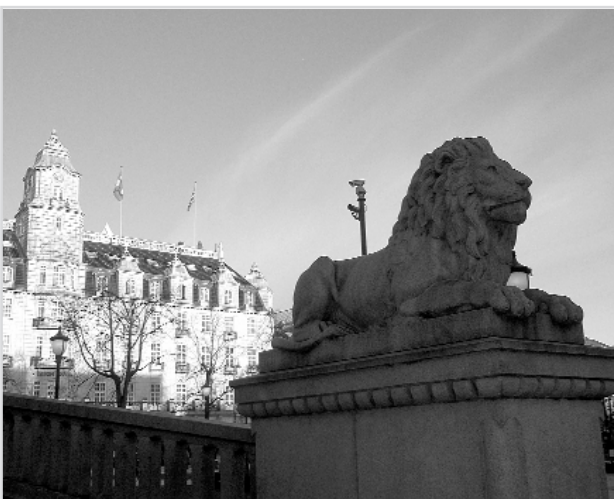
статистика не дає правильної уяви про стан справ, оскільки багато норвезьких інвестицій надходить із третіх країн, наприклад, країн ЄС. Це характеристика глобалізованої економіки. Насправді, є підстави вважати, що Норвегія – один із десяти найважливіших економічних партнерів для України, а інвестиції компанії «Теленор» та її власність у Київстар (56,5%) є найважливішим «локомотивом» економічного розвитку вашої країни. Торгівля з Норвегією, співробітництво в рибній галузі, суднобудівництві та сфері інформаційних технологій також є факторами збільшення валового внутрішнього продукту України. Іншими словами, Норвегія не лише продає товари на українському ринку, а й сприяє виробництву продукції та сервісу в Україні. Це дуже добре для української економіки.

Сьогодні торгівля між Норвегією та Україною розвивається успішно. І навіть попри кризу її обсяги знижуються незначною мірою – передусім завдячуючи великому експорту в Україну норвезької риби і великому експорту судів з України до Норвегії. Однак нинішні показники можна покращити. Розвитку торговельно-економічної співпраці сприятиме також нещодавно створена Норвезько-українська торгова палата.

Наш комунікативний досвід із країнами Європи демонструє, що коли працювати разом заради досягнення позитивних цілей, а не проти чогось чи когось, то можна виробити спільну стратегію для нарощування економічних потужностей. Україна – дуже приваблива країна, адже має значний людський потенціал і природні ресурси.

Посольство Королівства Норвегія або інші зовнішні організації не можуть впливати на процес вибору «за» чи «проти» вступу України до Північноатлантичного альянсу. Це питання ваша країна має вирішувати самостійно. Але для мене НАТО – це, звичайно, не агресивний блок, а колектив держав і людей, що думає на перспективу й прагне розвитку взаємовигідних мирних відносин, це унікальна організація, яка вкрай необхідна у світі для розуміння та підтримки безпеки.

Стаття надійшла до редакції 18 грудня 2009 р.

Осло – столиця Королівства Норвегія